

KILDEN

Husejerforeningen i Strandvejskvarteretsblad juni 2003

Nr 3

KILDEN er Husejeforeningens i Strandvejskvarterets blad. Det udgives under ansvar af bestyrelsen og af den af bestyrelsen udpegede redaktør, som pt er;

Thomas Harder
Hornemansgade 9
39 20 10 15 eller
mail thr@inm.dk

Redaktionen modtager **MEGET** gerne ideer, oplæg, indlæg, artikler, meddelelser osv. Deadline 1. marts 03

Bestyrelsen 2003
Førmand Jan Væver
Kildevældgade 13
39 20 75 71 eller jan@presenta.dk
(gadevedligeholdelse)

Carsten Ohmsen
Berggreensgade 16
39 180 190
(kloak & rotter & historisk udvalg)

Dorthe Raaschou
Heisesgade 43
39 18 13 09
(facader & lokalplan)

Lisbeth Øhrgaard
Heisesgade 50
39 20 45 22
(facader)

Per Golbert
Berggreensgade 54
39 20 07 57
(haver & miljø & R98)

Ginna Sørensen
Hornemansgade 11
39 18 31 48
(arrangementer og IT)

-----
kasserer Oluf Greisen
Kuhlausgade 46
39 29 60 62
(penge)

materiefforvalter Niels Ingvarsten
Hornemansgade 29
39 29 42 18
(stillads & stiger & kælder)

Lysleder og gaslygter

Politimester Tværmoes holdt åbenbart til i Hornemansgade - dengang for længe siden, hvor en lysleder var en person, der gik rundt efter lys. Tværmoes holdt et vågent øje med rødderne i kvarteret og ville med garanti ha` banket grafiti-drengene, hvis han havde levet i dag. Ja, Tværmoes ville sikkert også ha` skrevet talløse P-bøder ud til både cykel-, barnevogns-, bil- og trailerejere, hvis der stadig var en politistation i de lokaler, der nu huser Apotek Øresund, og verden ikke gået af lave. L-bøder til poseløse hundeluftere kunne han sikkert også have skrevet.

Men Tværmoes er død, så det eneste vi kan gøre er at mindes svundne tider, og i dette nummer af **KILDEN** er det en ære at kunne præsentere de første spæde sætninger i Den Gamle redactors kvarters-krønike. Kadencen på næste afsnit kendes ikke endnu, men læs de første syv historiske sider og nyd de kornede fotografier.

Når fortiden er tygget, så tænk lidt på nutiden og meget på fremtiden. Det evigt tilbagevendende tema - bredbåndsnetværk - spørger nemlig igen, og nu hvor bestyrelsen har bevilget en lille sum penge til en projekt-analyse, skal den yngre redaktør bede om hjælp.....

Vi skal undersøge, hvor meget kvarteret taler, ser og klikker for, så vi kan dimensionere fremtiden. Udfyld skemaet på bagsiden, og smid det ind gennem brevsprækken i Hornemansgade 9 i løbet af sommeren. Hvis Tværmoes havde levet, ville han have rystet på hovedet over al den trafik i gaden. Håber jeg.

I. INDLÆG - hellere kort end aldrig....

Måske er det sjovt for nogle at grille i gården en lun sommeraften, men føj hvor det stinker over hele karreen.

Venlig hilsen

Inger Petersen
Hornemansgade 27

Nye gasrør

De gamle jernrør, som distribuerer gassen i vores kvarter, blev lagt samtidig med, at husene blev bygget lige omkring århundredeskiftet 1900. Rørene er altså op til 110 år gamle og trænger nu til at blive udskiftet.

De holder for så vidt ganske godt, og utæthederne er ikke større end i andre dele af byen. Men dels er rørene fulde af gammelt skidt fra urenheder i de først mange års gas, hvilket giver tryktab i rørene. Dels stiger sandsynligheden for dyre reparationer og ulykker med årene.

Der ligger ca 2,5 km gasledninger i vores gader. De er ringforbundet og koblet til det øvrigesystem i København. Der er 360 huse, hvoraf 252 forsynes med gas, mens de resterende 108 har fået skåret gasforbindelsen fra. I gamle dage kom gassen fra krakning af stenkul i gasværkerne. Nu om dage forsynes vi med bygas fremstillet ved krakning på Sundby Gasværk med udgangspunkt i naturgas fra Dong. De gamle rør i gaden er 80 mm støbejernsrør. De nye rør er 90 mm PE-rør, en plastart, som man har brugt med gode erfaringer i ca 15 år.

De mange forsyningsystemer

Gas: Rørene ligger typisk i fortovet (fx Berggreensgade nord) eller i forhaven (fx Berggreensgade syd), og der er stikledning ind til husene.

Vand: Rørene går typisk i baggårdene.

El: Fremføres på loftet eller bag på husene?

Afløb: Rørene ligger typisk i gaden, og der er stikledning ind til husene.

Telefon: Ledningerne føres typisk på bagsiden af husene?

Antenne: Ledningerne føres typisk på bagsiden af husene, men også i gaderne?

Fjernvarme: Rørene ligger typisk i gaden, og der er stikledning ind til husene.

Gasfolkene går rundt med tegninger over det

hele, så de kun sjældent kommer til at lave skade på de andre systemer. KE står hos os for gas, vand, el, afløb og fjernvarme.

De gamle støbejernsrør under fortovet ved stikledningen ind til et hus.

Projektet for reovering hos os

KE vil bruge stort set et år, dvs hele 2003, til at udskifte gasledningerne i vores kvarter. Man har allerede været i Niels W. Gades Gade og er nu i gang i Berggreensgade, hvorefter turen kommer til H.C. Lumbyes Gade. Så kommer Heisesgade og så ellers derudad.

I Berggreensgade nord og Niels W. Gades Gade vest har man anvendt teknikken med styret underboring.

Man borer et helt nyt hul med diameter ca 130 mm ved siden af de gamle støbejernsrør og trækker plastrøret igennem dér. Herved kan man lægge røret og ordne sidestikkene til husene ét ad gangen, uden at skulle lukke for gasforsyningen i længere tid. Det er en ny teknik, som

Jan styre boremaskinen til den styrede underboring.

Hullet bores med et langt jernrør, som successivt udvides med rørstykker på 1,8 meter. Man borer et hul på ca 110 meter, svarende til ca halvdelen af Berggreensgades længde.

Forrest har borerøret en boreandordning, der drejer og spuler jorden ud og presser jorden til siderne. Hovedet er fladt. Når det skal gå lige ud, drejes det. Når det skal dreje, trykkes det fremad og drejer så af sig selv.

I borehovedet sidder også en elektronisk anordning og en fysisk styringsmekanisme, der gør, at man med centimeters nøjagtighed kan styre retningen oppe fra fortovet med en måler uden at skulle grave hele fortovet op.

Når borerøret trækkes tilbage, trækkes plastrøret efter. Hulrummet mellem det borede hul og det nye PE-rør udfyldes med noget bentonit, som er en lermasse, der smører bevægelsen og udfylder hulrummet, som ellers senere kunne falde sammen.

Hvis man møder en stor sten, må man grave op på stedet og fjerne den. Imidlertid har man ikke været ude for det, da man borer tæt på de gamle rør, som er lagt med håndgravning, og hvor eventuelle store sten ikke er lagt ned igen.

Der er også gravet hul dér, hvor fjernvarmerørene går forbi, således at man kan sikre sig, at borerøret ikke rammer dem.

Relining

Stikledningerne fra gaden og ind under forhaven gennem kældervæggen til gasafbryderen i huset renoveres med relining. Dvs at man skubber et PE-rør på 40 mm gennem det gamle støbejernsrør på 50 mm

Medhjælper Erik "Mulle" kunne oplyse, at relining også blev brugt i Niels W. Gades Gades østside, hvor de gamle 80 mm rør blev brugt til at huse de nye 63 mm PE-rør. Under arbejdet med relining skal gasforsyningen afbrydes til alle husene på strækningen. Relining har KE nu brugt i 15 år med god erfaring.

Københavns E

Historien

Københavns kommunes energiforsyning udføres af Københavns E, forkortet KE. KE kan føre sin historie tilbage til ca 1856, hvor gasnettet i København blev startet. Bygassen brugtes til gadeoplysning, førend man havde fået el.

Ejerforhold

Gasnettet i gaden ejes af KE's forsyningsafdeling. Stikledningen ind til husene ejes af husejeren. Husejerforeningen involveres kun qua samspil med vedligehold af fortovet og samspillet med de andre forsyningsssystemer. KE bruger deres entreprenøraftdeling til at renovere gassystemet.

Hvis en husejer ikke bruger gassen, bør han nok lade sig skære fra, så han hverken skal vedligeholde eller tage ansvar for utætheder eller skader på stikledningen ind til eget hus. KE giver billige tilbud på fraskæring, hvis man bestiller det, mens de alligevel er i gaden. Tilsvarende gælder det, at hvis man ikke har gas, men gerne vil have, så er det nu billigt at få den sag ordnet.

Hvert 3-4 år kommer KE rundt med en lugtevogn, som trækkes på jorden over gasrørene og søger efter lækager.

Søren Borch har fulgt arbejdet, fordi det er sjovt at forstå, hvad der egentlig foregår.

På vores website

www.strandvejskvarteret.dk har han skrevet et længere interview, som her er klippet ud og bringes som artikel i Kilden.

OM ARBEJDERNES BYGGEFORENINGSHUSE

Opfordret af flere beboer i vort kvarter, har jeg forsøgt at nærme mig "Historien" om Arbejdernes Byggeforening og de specielle områder af København, de sunde og billige boliger blev placeret i.

Jeg vil senere komme ind på den egentlige årsag til de tanker om gode boligforhold til den mindrebemidlet del af befolkningen, som blev sat i gang af "Borgerrepræsentationen" og flere af de læger, der havde med Københavns sundhed at gøre, under koleraepidemien i 1853. At der går en direkte linie fra Lægeforeningens boliger, som vi måske bedre kender som "Brumleby" på Østerbrogade, til Arbejdernes byggeforenings huse, er der skrevet meget om.

At der også går en direkte linie fra Danmarks første og største industriarbejdsplads ,B&W skibsbyggeri og maskinfabrik, til vore huse, er måske mindre kendt, men vil senere blive beskrevet i denne gennemgang af vore huses idegrundlag og historie.

Som sagt er der mange indgangsvinkler at vælge imellem, når en sådan beretning skal skrives, men heldigvis er valget mit eget, og finder læserne det foreliggende for kedeligt, omstændeligt og måske for subjektivt, da kan man bare bryde af og bede mig stoppe, jeg vil dog stadig blive ved med at samle optegnelser, anekdoter og billeder fra en byggeform som udgår en historisk epoke i København, og som jeg alt i alt skønner, er værd at bevare for eftertiden.

Jeg har i stor udstrækning benyttet mig af min far, som er født 1911 i stuelejligheden i Hornemannsgade nr. 14, og senere, fra sit sjette år boede i huset i H.C.Lumbyesgade nr. 12. Et hus som min oldefar vandt da det blev opført i 1892, og som min farfar beboede til sin død i 1963. Min far kan stadig fortælle om sine oplevelser i og omkring huset i H.C. Lumbyesgade, og især hvordan man som dreng og ung levede i denne del af København.

OM SVANEMØLLEN OG KVARTERET DEROMKRING.

Vort kvarter har mange navne, og selvom det officielle navn er "Strandvejskvarteret", er det oftest, at ordet Svanemøllen er det sikreste pejlemærke, når f.eks. en taxa skal finde herud inde fra byen. Jeg har derfor valgt at skrive lidt om den mølle og den svanedam, som senere skulle danne baggrund for det nok så bekendte Svanemøllekvarter. På nedenstående kort over København fra 1897 ses hvor langt ude på landet Arbejdernes Byggeforening havde placeret vore huse, ligeledes ser vi, at det kun er den sydlige del af vort kvarter, der er bygget (den store cirkel). Vi får samtidig en fornemmelse for hvor tæt øresunds kystlinie egentlig gik på Strandvejen, som var Københavns eneste oprindelige vej til Helsingør. Navnet Strandvejen gik egentlig helt fra Trianglen men efter Demarkationslinie afskaffelse i 1856 lom navnet østerbrogade til at gå fra østerport til Krydset ved Strandboulevarden-Jagtvejen, eller lille Vibehus. fra 1943 blev byen så meget udbygget, at navnet østerbrogade kom til at gælde helt til Svanemøllebroen.

Jeg kan som et kuriosum nævne at der stadig findes ældre mennesker, bl.a. min mor på 80 år der taler om at handle "nede på Strandvejen" når hun taler om Brugsen på Østerbrogade. Endelig kommer vi til selve møllen. Af Københavns i alt ca. 60 møller der blev drevet af vind kender vi i dag kun Møllen på Kastellet og en Mølle bygning uden vinger der er bevaret under Nationalmuseet på Christianshavns vold. De fleste møller var placeret på Københavns vold, hvor der var fri luft i de lidt højere lag. Møllernes opgave var, at male mel til byens bagerier, som skulle brødføde Københavnerne, samt malt til byens mange bryggerier. Alt i alt var mølleriet et godt betalt forehavende, især eftersom mange møllere også stod for korn- og melkørsel til og fra bagerierne, desuden havde mange møllere en bibeskæftigelse idet de etablerede deres eget rugbrødsbageri i tilknytning til mølledriften. Svanemøllen lå på hjørnet af Strandvejen og Strandvænget lige i det store vejkryds, hvor der i dag ligger en stor "tung" rødstensejendom.

Møllen var dengang placeret mellem Strandvejen og Øresund.

Den nævnes første gang som en stubmølle opført i 1758. I året 1771 blev den overtaget af Casper Fr. Schmidt, der også ejede to andre møller i København.

Her fik den tilnavnet "Bagernes mølle" da den i en periode tilørte bagerlauget. Senere fik den navn efter en svanedam, der lå i nærheden, og som også har givet naboværtshuset navnet Svanholm. Svanemøllen lå lige hvor Strandvejen begynder. Og da den lå frit kunne den udnytte vinden fra Øresund.

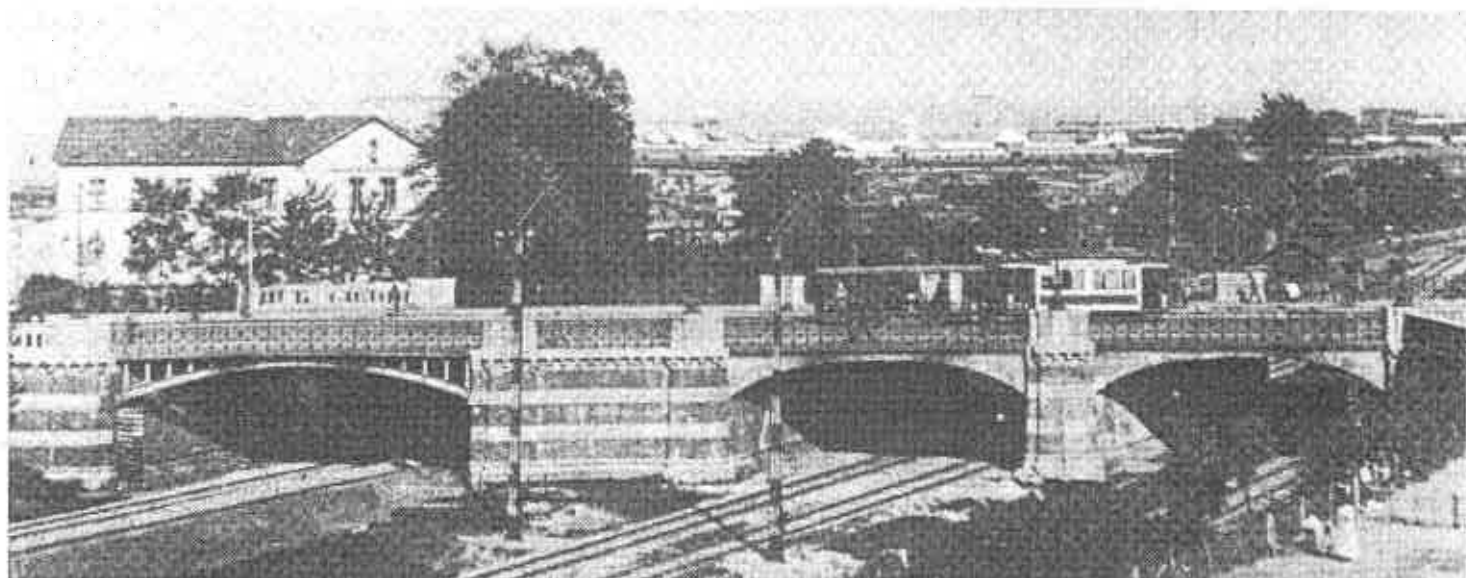
I året 1773 nedbrændte hele den gamle stubmølle, men den blev opført igen som en Hollandsk mølle med drejelig møllehat. Da den Kongelige Grynmølle som stod ved Gammel dok på Christianshavn nedbrændte i 1779, blev det overdraget Svanemøllen at forsyne Flåden med mel og gryn. I 1801 overgik Svanemøllen til brændevinsbrænder Christian Ølund, som også opførte den berømte Ølunds Mølle på Nørrebros runddel. Hat vinger og overbygning blev nedtaget allerede i 1870, fordi møllen efterhånden lå indeklemt mellem de høje nye huse som blev bygget på Nørrebro. Selve det ottekantede møllehus stod som en bagårdsbygning indtil 1979, da det endelig faldt for byfornyelsen. Christian Ølunds søn overtog Svanemøllen efter faderen i 1828, men gik fallit i 1856. Herefter blev møllen købt af en oberst Eckmann og en kaptajn Lichtenberg og allerede i 1858 blev vindmøllen kombineret med en dampmølle, som var uafhængig af vind og vejr. Dampmaskinen som trak møllen var produceret på Burmeister og Baumgartens fabrik på Engelkmandens plads på Christianshavn.

På ovenstående litografi fra Malmgreen: "Danmarks Industrielle Etablissementer" fra 1888 ser man hvilken kæmpemæssig virksomhed Svanemøllen havde udviklet sig til. Man ser selve den hollandske mølle samt skorstenen fra dampmøllen, og i baggrunden skimtes Svanemøllebugtens kystlinie som var ganske tæt på Strandvejen, som ses i forgrunden. Selve Møllen sad på taget af en tre-etagers bygning og var til alle sider omgivet af fabriksbygninger. Svanemøllen stod som et af Københavns flotteste vartegn, og var byens største valsemølle hvis melprodukter havde en meget høj kvalitet, og produkterne var brugt af byens fineste bagere. Men alting har desværre en ende.

Den 13 december 1892 nedbrændte Svanemøllen og dens omkringliggende bygninger. Kun hovedhuset blev delvist reddet.

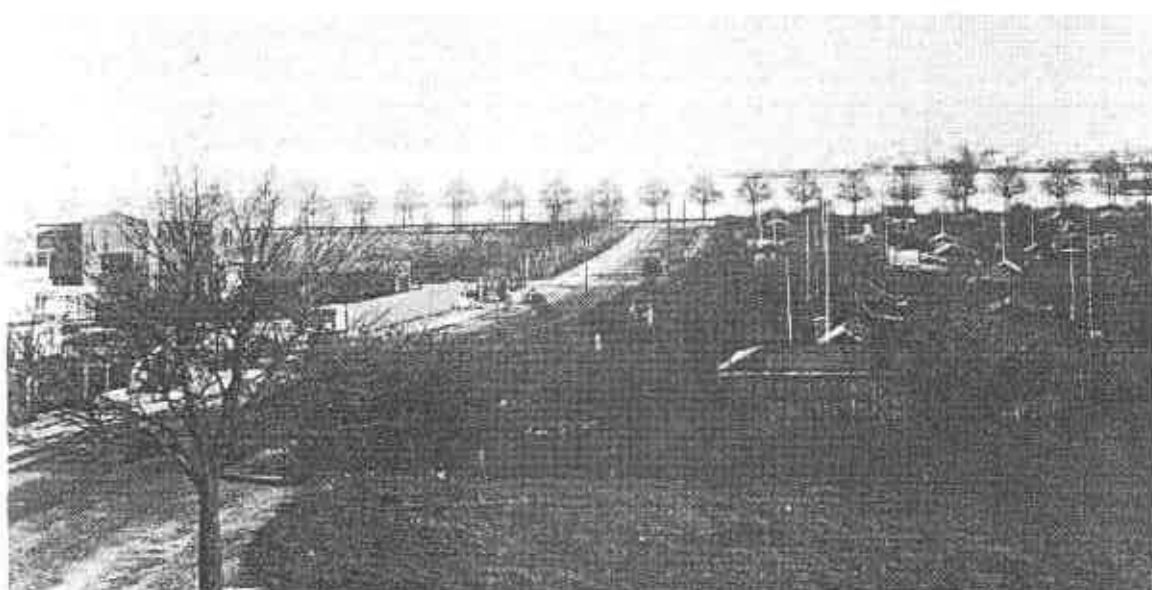
Det skal her bemærkes at møller var meget brandfarlige på grund af trækonstruktionerne. Dels ragede de højt op, og var dermed ofre for mange lynnedslag, dels var akslerne som løb meget hurtigt rundt i møller lavet af egetræ, og en enorm gnidningsvarme var oftest resultatet, nær møllerne arbejdede på højtryk. Af datidens brandforsikringspræmier kan vi også se, at det at være mølle ejer betød enorme præmier til forsikringselskaberne. Efter storbranden blev Svanemøllens hovedhus retableret og indrettet til danseetablisement under navet "Fokina".

Det blev efterhånden ikke et sted for "pæne" piger, og under anden verdenskrig blev det tilholdssted for de tyske soldater, som var indkvarteret på Ingeniørkasernen ved viadukten. Bygningen blev derfor sprængt i luften i 1944 under en sabotageaktion. Hermed var Svanemøllens endeligt beseglet, men et helt kvarter har stadig glæde af navnet.

HVAD SKAL DER BLIVE AF DENNE DRENG

Nu var det jo ikke sådan, at alt drejede sig om mel og korn her i Svanemøllekvarteret. Mellem møllen og øresund samt foran øresundshospitalet var der i 1920'erne store arealer med kolonihavehuse, hvor især drengene fra Byggeforeningshusene plejede at gå på æble- og pæreskud. Der var virkelig en frodighed af frugt og grønt i disse kolonihaver, som oftest ejedes af beboere fra Byggeforeningshusene, som fik et kærkomment tilskud til den daglige husholdning. Min oldefar, som jeg før har omtalt, havde for øvrigt en kolonihave her.

Midt under et æbleskud sammen med tre andre "rødder her fra kvarteret, blev min far grebet på fersk gerning af en have ejer .Han blev f=F8rt til politistationen i Hornemansgade hvor panserbassen Tværmoese regerede i de nuværende apoteks lokaler.

Selvsamme Tværmoes udførte på dette tidspunkt i 20erne et stykke kriminalitetsforebyggende arbejde, idet han tog min far med hjem til min farfar i H.C.Lumbyesgade, og her havde han en alvorlig samtale med min farfar, mens min far hørte på. Tværmoes sluttede den lange formanende samtale af med at fremlægge en tegning, der med al tydelighed viste, hvad der kunne ske, hvis man ikke fulgte den "gode vej".

Om min far foretog flere æbleskudstogter til kolonihaverne bag Svanem=F8llen melder historien ikke noget om. Hermed slutter jeg for denne gang. Jeg håber læseren har fået et lille indblik i vort oplands historie og baggrunden for navngivningen. Næste gang Kilden udkommer, vil jeg berette lidt om koleraen og den lægelige strid, der fandt sted i København i 1850'erne. Billeder og historiske =oplysninger har jeg fra forskellige beboeres fortællinger, samt div. litteratur.

Nær sidste afsnit er skrevet, skal jeg nok komme med en udførlig bogliste for de mere interesserede.

Carsten Ohmsen Berggreensgade 16.

Bredbåndsgruppen beder om DIN hjælp

I løbet af sommeren får vi udarbejdet en for-analyse og projektbeskrivel på et netværk, der kan TV, telefoni og internet. Og måske også noget med mobil-snak.

Det bliver sikkert en halvdyr affære, så for at have så godt et grundlag for at vurdere økonomien i projektet, beder vi dig om, at udfylde og aflevere denne slip om dine udgifter.

Du skal skrive, hvor meget din husstand betaler pr. kvartal:

telefonregning.....

TV-pakke (f.ex. stor pakke, parabol).....

internet (forbrug plus abonnememt).....

mobiltelfonregning.....

i alt .....

Slippen skal ind gennem brevsprækken hos

Thomas Harder
Hornemansgade 9